

Latvijas Republikas Senāts

LĒMUMS

Rīgā 2026. gada 28. maijā

Senāts šādā sastāvā: senators referents Aivars Uminskis, senatori Aija Branta un Māris Leja

rakstveida procesā izskatīja krimināllietu sakarā apsūdzētā /Persona A/ un viņa aizstāvja zvērināta advokāta Ērika Štālberga kasācijas sūdzībām par Rīgas apgabaltiesas 2024. gada 23. oktobra spriedumu.

Aprakstošā daļa

[1] Ar Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2020. gada 16. janvāra spriedumu /Persona A/, personas kods /personas kods /,

atzīts par nevainīgu viņam celtajā apsūdzībā pēc Krimināllikuma 190.¹ panta pirmās daļas un attaisnots;

atzīts par nevainīgu viņam celtajā apsūdzībā pēc Krimināllikuma 253.¹ panta pirmās daļas un attaisnots.

Apsūdzētajam /Persona A/ piemērotais drošības līdzeklis – pieteikšanās noteiktā laikā policijas iestādē – atstāts negrozīts.

[2] Pirmstiesas procesā /Persona A/ celta apsūdzība pēc Krimināllikuma 190.¹ panta pirmās daļas par narkotisko vielu pārvietošanu nelikumīgā veidā pāri Latvijas Republikas valsts robežai un arī pēc Krimināllikuma 253.¹ panta pirmās daļas par narkotisko vielu neatļautu iegādāšanos, glabāšanu un pārvadāšanu realizācijas nolūkā.

[3] Krimināllietā apelācijas kārtībā iztiesāta trīs reizes un divas reizes skatīta kasācijas kārtībā.

[4] Ar Rīgas apgabaltiesas 2024. gada 23. oktobra spriedumu, atkārtoti izskatot lietu apelācijas kārtībā sakarā ar Organizētās noziedzības un citu nozaru specializētās prokuratūras virsprokurores Gitas Biezumas apelācijas protestu Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2020. gada 16. janvāra spriedums atcelts daļā par /Persona A/ atzīšanu par nevainīgu viņam celtajā apsūdzībā pēc Krimināllikuma 253.¹ panta pirmās daļas un attaisnošanu.

/Persona A/ atzīts par vainīgu Krimināllikuma 253.¹ panta pirmajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā, un, piemērojot Krimināllikuma 49.¹ panta pirmās daļas 2. punktu, sodīts ar brīvības atņemšanu uz 1 gadu un probācijas uzraudzību uz 1 gadu.

Pārējā daļā pirmās instances tiesas spriedums atstāts negrozīts.

[5] Par Rīgas apgabaltiesas 2024. gada 23. oktobra spriedumu apsūdzētā aizstāvis Ē. Štālbergs ir iesniedzis kasācijas sūdzību, kurā lūdz atcelt spriedumu un nosūtīt lietu jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā. Aizstāvis kasācijas sūdzību pamatojis ar turpmāk norādītajiem argumentiem.

[5.1] Apelācijas instances tiesa pieļāvusi Kriminālprocesa likuma 574. panta pārkāpumu, jo nepareizi konstatējusi lietas faktiskos apstākļus, līdz ar to nepamatoti atzinusi /Persona A/ par vainīgu Krimināllikuma 253.¹ panta pirmajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā.

Tiesas spriedums pamatots tikai ar ekspertīzes atzinumu un ekspertes /Persona B/ liecībām. Ekspertīzē nav noteikts, kā tējā radusies narkotiskā viela – kokaīns. Vienlaikus eksperte /Persona B/ atzinusi, ka izņemtā viela ir augu materiāls, nevis augu maisījums. Tādējādi lietā nav pierādīts Krimināllikuma normas dispozīcijā paredzētais priekšmets, jo kriminālatbildība šajā gadījumā var iestāties tikai par kokaīna klātbūtni augu maisījumā.

Turklāt lietā nav pareizi konstatēts tējas svars, jo uz paciņas norādīti 45 grami, bet /Persona A/ uzrādītajā apsūdzībā norādīti 50 grami.

[5.2] Tiesa nav vērtējusi to, ka /Persona A/ labprātīgi nodeva tējas paciņu tiesību aizsardzības iestādei, līdz ar to viņa darbībās saskatāmas Krimināllikuma 254. panta pazīmes un tādēļ viņš no kriminālatbildības atbrīvojams.

[5.3] Apelācijas instances tiesa pārkāpusi apsūdzētā tiesības uz aizstāvību, izskatot lietu bez aizstāvja piedalīšanās tiesas sēdē, tādējādi pieļāvusi būtisku pārkāpumu Kriminālprocesa likuma 575. panta trešās daļas izpratnē. Apsūdzētais /Persona A/ bija izteicis lūgumus par aizstāvja piedalīšanos tiesas sēdē, taču tiesa viņu ietekmēja atteikties no aizstāvja, atteikšanās no aizstāvja nenotika viņa klātbūtnē, bet gan tika fiksēta tiesas sēdes protokolā.

Atteikšanās notikusi pēc tiesas, nevis apsūdzētā iniciatīvas, apsūdzētais bijis spiests atteikties no aizstāvja materiālā stāvokļa dēļ.

[6] Par Rīgas apgabaltiesas 2024. gada 23. oktobra spriedumu apsūdzētais /Persona A/ iesniedzis kasācijas sūdzību, lūdzot atcelt apelācijas instances tiesas spriedumu un nosūtīt lietu jaunai iztiesāšanai apelācijas instances tiesā. Apsūdzētais kasācijas sūdzībā pievienojies aizstāvja Ē. Štālberga kasācijas sūdzībai un norādījis šādus argumentus.

[6.1] Tiesa nepamatoti atzinusi apsūdzēto /Persona A/ par vainīgu Krimināllikuma 253.¹ panta pirmajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā, jo nav pienācīgi izvērtējusi apsūdzētā norādītos faktus, proti, ka: 1) izņemtā kokas krūma lapu tēja nav augu maisījums; 2) ekspertīzē nav noteikts, kā tējā nonācis tajā konstatētais kokaīns; 3) nav izskaidrots, kādēļ izņemtās tējas svars palielinājies no 45 gramiem uz 50,23 gramiem.

[6.2] Tiesas piespriestais soda mērs ir nesamērīgs.

[6.3] Apelācijas instances tiesas sēdē apsūdzētajam nebija aizstāvja.

Motīvu daļa

[7] Senāts konstatē, ka izskatāmajā lietā ir jāsniedz atbilde uz jautājumu, vai ir pārkāptas apsūdzētā tiesības uz aizstāvību, ja tiesa izskata lietu bez aizstāvja klātbūtnes gadījumā, kad apsūdzētais pirms apelācijas instances tiesas sēdes ir vienojies ar aizstāvi par to, ka viņa piedalīšanās vairs nebūs nepieciešama.

[8] Tiesības uz aizstāvību ir Latvijas Republikas Satversmes 92. pantā nostiprināto tiesību uz taisnīgu tiesu elements. Šīs tiesības ietvertas arī citos pamattiesību avotos: Eiropas Savienības Pamattiesību hartā (48. panta otrais teikums, arī 47. pants), Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijā (6. panta 3. punkta „c” apakšpunkts) un Starptautiskajā paktā par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām (14. panta 3. punkta „d” apakšpunkts).

[8.1] Kriminālprocesa likuma 20. pantā tiesības uz aizstāvību nostiprinātas kā viens no kriminālprocesa pamatprincipiem, un tā otrajā daļā noteikts, ka persona tiesības uz aizstāvību var īstenot pati vai uzaicinot aizstāvi.

Kriminālprocesa 88. panta, kurā regulēta atteikšanās no aizstāvja, otrajā daļā noteikts, ka, ja persona, kurai ir tiesības uz aizstāvību, atsakās no aizstāvja, tai izskaidro, ka turpmāk persona pati īsteno savu aizstāvību. Tāpat noteikts pienākums fiksēt personas labprātīgu atteikšanos no aizstāvja procesuālās darbības protokolā. Šā panta otrās daļas trešajā teikumā noteikts, ka tad, ja persona, kurai ir tiesības uz aizstāvību, bija izteikusi lūgumu par aizstāvja piedalīšanos, atteikšanās no aizstāvja var notikt vienīgi aizstāvja klātbūtnē.

[8.2] Satversmes tiesa ir norādījusi, ka Kriminālprocesa likumā (jo īpaši, 20. pantā un 88. pantā) ietvertās normas par tiesībām uz aizstāvi un atteikšanos no aizstāvja piemērojamas, ievērojot Eiropas Savienības tiesību normās un starptautiskajās konvencijās ietvertās garantijas, kā tās interpretējušas kompetentās tiesas. Turklāt Latvijas tiesību sistēmā var būt ietverts augstāks aizsardzības standarts, nekā to paredz iepriekš minētie Eiropas un starptautiskie tiesību akti (sal. *Satversmes tiesas 2018. gada 14. jūnija sprieduma lietā Nr. [2017-23-01](#) 14. punkts*).

[8.3] Eiropas Savienības tiesību normās atteikšanās no tiesībām uz aizstāvību saturs noteikts Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 22. oktobra Direktīvas [2013/48/ES](#) par tiesībām uz advokāta palīdzību kriminālprocesā un Eiropas apcietināšanas ordera procesā, par tiesībām uz to, ka pēc brīvības atņemšanas informē trešo personu, un par tiesībām, kamēr atņemta brīvība, sazināties ar trešajām personām un konsulārajām iestādēm (turpmāk – Direktīva 2013/48/ES) 9. pantā.

Minētā panta 1. punkts noteic, ka attiecībā uz atteikšanos no tiesībām uz advokāta palīdzību kriminālprocesā (kas paredzētas Direktīvas 2013/48/ES 3. punktā) jānodrošina, ka, pirmkārt, aizdomās turētais vai apsūdzētais ir viņam saprotamā valodā mutiski vai rakstiski saņēmis skaidru un pietiekamu informāciju par šo tiesību saturu un sekām, kādas iestājas, ja no tām atsakās, un otrkārt, ka atteikšanās tiek pausta brīvi un nepārprotami.

Šā panta 2. punktā noteikts pienākums fiksēt atteikšanos no tiesībām uz aizstāvi, savukārt saskaņā ar panta 3. punktu dalībvalstis nodrošina, ka aizdomās turētie vai apsūdzētie atteikšanos var vēlāk jebkurā kriminālprocesa brīdī atsaukt un ka viņi ir informēti par minēto iespēju.

Direktīvas 2013/48/ES 9. pantā paredzētās tiesības skatāmas kopsakarā ar ievadapsvērumu 39. punktu, kurā norādīts, ka, sniedzot aizdomās turētajiem vai apsūdzētajiem informāciju par tiesību uz aizstāvja palīdzību saturu un sekām, ko rada atteikšanās no šīm tiesībām, būtu jāņem vērā attiecīgo personu īpašie apstākļi, tostarp viņu vecums un garīgais un fiziskais stāvoklis.

[8.4] Ieviešot Direktīvas 2013/48/ES noteikumus nacionālajā regulējumā, Kriminālprocesa likuma 88. panta otrās daļas pirmais un otrais teikums tika izteikts jaunā redakcijā, paredzot, ka personai, atsakoties no aizstāvja, tiek izskaidrotas šādas atteikšanās sekas, proti, ka turpmāk personai pašai būs jārealizē sava aizstāvība, kā arī ir noteikts, ka šis process tiek fiksēts procesuālo darbību protokolā un persona to apliecina ar parakstu.

Tieslietu ministrijas sagatavotajā anotācijā likumprojektam „Grozījumi Kriminālprocesa likumā” saistībā ar šīs Direktīvas ieviešanu norādīts: „Minētais nepieciešams, lai nodrošinātu to, ka persona apzinās savas rīcības sekas un vēlākā kriminālprocesa posmā nevarētu apgalvot, ka viņa nezināja, ko šāda atteikšanās no aizstāvja nozīmē reālajā dzīvē” (12. Saeimas likumprojekta Nr. [288/Lp12](#) „Grozījumi Kriminālprocesa likumā” [anotācija](#)).

[8.5] Kriminālprocesa likuma 88. panta otrās daļas trešais teikums, kas paredz: „ja persona, kurai ir tiesības uz aizstāvību, bija izteikusi lūgumu par aizstāvja piedalīšanos, atteikšanās no aizstāvja var notikt vienīgi aizstāvja klātbūtnē”, likumā bija ietverts jau pirms Direktīvas 2013/48/ES ieviešanas.

Minētais noteikums pārsniedz to, kas tieši prasīts Direktīvas 2013/48/ES normās, tāpēc uz šādu garantiju neattiecas Eiropas Savienības tiesības, bet tikai nacionālās tiesības un citi starptautiski uzņemtie pienākumi, tajā skaitā Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija (turpmāk – Konvencija).

[9] Nosacījumi, kas ņemami vērā, izvērtējot apsūdzētā atteikšanos no aizstāvja, ir nostiprināti arī Eiropas Savienības Tiesas un Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūrā.

[9.1] Eiropas Savienības tiesa ir atzinusi, ka aizdomās turētajam vai apsūdzētajam ir jābūt informētam par tiesību uz advokāta palīdzību saturu un atteikšanās no šīm tiesībām iespējamajām sekām, precizējot, ka šai informācijai, ko var sniegt mutiski vai rakstveidā, ir jābūt skaidrai un pietiekamai, kā arī vienkāršā un saprotamā valodā, turklāt atteikšanās ir jāformulē brīvprātīgi un nepārprotami.

Direktīvas 2013/48/ES 39. apsvērumā šajā ziņā ir precizēts, ka, sniedzot attiecīgo informāciju, ir jāņem vērā attiecīgo aizdomās turēto vai apsūdzēto apstākļi, tostarp viņu vecums, kā arī garīgais un fiziskais stāvoklis. Tādējādi, pieprasot ņemt vērā šos attiecīgos nosacījumus, direktīvas mērķis ir nodrošināt, lai lēmums atteikties no tiesībām uz advokāta palīdzību tiktu pieņemts, pilnībā pārzinot faktus. Šajā kontekstā Direktīvas 2013/48/ES 13. pantā ir paredzēts, ka, to piemērojot, ir jāņem vērā neaizsargātu aizdomās turētu vai apsūdzētu personu īpašās vajadzības, un tās 51. apsvērumā šajā ziņā ir atsauce uz „aizdomās turētajiem vai apsūdzētajiem, kas ir potenciāli sliktākā situācijā” un uz „jebkādu potenciālu neaizsargātību, kas ietekmē to spēju īstenot tiesības uz advokāta palīdzību” (sk. Eiropas Savienības Tiesas 2024. gada 14. maija sprieduma lietā „Stachev”, C-15/24 PPU, [ECLI:EU:C:2024:399](#), 55.–58. punktu).

Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir norādījusi, ka tiesību uz taisnīgu tiesu ievērošanas pārbaude ir komplekss novērtējums, nevis tikai atsevišķa procesuāla notikuma vērtējums (sk. *Eiropas Cilvēktiesību tiesas (Lielā palāta) 2018. gada 9. novembra sprieduma lietā „Beuze v. Belgium”, iesnieguma Nr. [71409/10](#), 120.-121. punktu*).

[9.2] Konvencijas 6. pants neliedz personai tiesības atteikties no tiesību uz taisnīgu tiesu garantijām. Šādas atteikšanās standarts veidots Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūrā, uzsverot, ka, lai atteikšanās būtu saskanīga ar Konvencijas mērķiem, tai jābūt brīvprātīgai, apzinātai un saprātīgai (sk. *Eiropas Cilvēktiesību tiesas (Lielā palāta) 2016. gada 13. septembra sprieduma lietā „Ibrahim and others v. The United Kingdom”, iesniegumu Nr. [50541/08](#), [50571/08](#), [50573/08](#) un [40351/09](#), 272. punktu, 2015. gada 20. oktobra sprieduma lietā „Dvorski v. Croatia”, iesnieguma Nr. [25703/11](#), 100.–101. punktu, Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2009. gada 24. septembra sprieduma lietā „Pishchalnikov v. Russia”, iesnieguma Nr. [7025/04](#), 77.–79. punktu*).

[9.3] No iepriekš norādītā izriet, ka, lai uzskatītu, ka atteikšanās no aizstāvja notikusi, nepārkāpjot tiesības uz aizstāvību, tai ir jābūt paustai brīvprātīgi, apzināti un nepārprotami, un tai ir jābūt fiksētai. Lai noteiktu, vai atteikšanās atbilst šīm prasībām, vērtējams, vai persona, kas izmanto tiesības atteikties no aizstāvja palīdzības, ir informēta par šo tiesību saturu un sekām, ko rada atteikšanās no tiesībām, turklāt vērtējams, vai apsūdzētais nav neaizsargāta persona Direktīvas 2013/48/ES izpratnē.

[9.4] Papildus Senāts uzskata par nepieciešamu vispārīgi norādīt uz Eiropas tiesu judikatūrā atzīto, ka, ja tiek konstatēts procesuālo noteikumu pārkāpums, valsts tiesām ir jāizvērtē, vai šis pārkāpums ir novērsts turpmākajā procesa gaitā (*Eiropas Savienības Tiesas 2024. gada 14. maija sprieduma lietā „Stachev”, C-15/24 PPU, [ECLI:EU:C:2024:399](#), 96. punkts ar atsauci uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2020. gada 28. janvāra sprieduma lietā „Mehmet Zeki Çelebi v. Turkey”, iesnieguma Nr. [27582/07](#), 51. punktu*).

[10] Lai sniegtu atbildi uz jautājumu, vai izskatāmajā lietā ir ievērotas apsūdzētā /Persona A/ tiesības uz taisnīgu tiesu, tajā skaitā arī tiesības uz aizstāvību, vērtējams, vai apsūdzētā atteikšanās no aizstāvja ir bijusi atbilstoša iepriekš aprakstītajam standartam.

Izvērtējot iespējamās negatīvās sekas, kas radušās apsūdzētajam šajā lietā, Senāts ņem vērā apsūdzētā /Persona A/ aizstāvja Ē. Štālberga kasācijas sūdzībā norādītos argumentus, kā arī apsūdzētā kasācijas sūdzībā norādīto. Papildus Senāts vērtē tiesvedības procesa norisi, kurā apsūdzētais pats īstenojis savu aizstāvību.

[10.1] Senāts jau iepriekš ir atzinis, ka no Kriminālprocesa likuma 88. panta, kurā reglamentēta kārtība, kādā var atteikties no aizstāvja, redzams, ka šādā gadījumā persona tomēr saglabā tiesības atteikties no aizstāvja un šī atteikšanās procesa virzītājam ir saistoša (*Senāta 2015. gada 6. novembra lēmums lietā Nr. [SKK-659/2015, 11331075715](#)*).

No Senāta judikatūras izriet arī tas, ka aizstāvja klātbūtne atteikšanās no aizstāvja procesā ir obligāta vien tad, ja apsūdzētais iepriekš ir izteicis lūgumu par aizstāvja piedalīšanos, proti, ja persona, kurai ir tiesības uz aizstāvību, bija izteikusi lūgumu par aizstāvja piedalīšanos, atteikšanās no aizstāvja var notikt vienīgi aizstāvja klātbūtnē (sk. *Senāta 2020. gada 10. novembra lēmuma lietā Nr. [SKK-127/2020, ECLI:LV:AT:2020:1110.15890007015.20.L, 5.2.3. punktu](#)*).

[10.2] Izskatāmajā krimināllietā Senāts ņem vērā, ka apsūdzētais ir atteicies no paša izvēlēta aizstāvja. Būtībā šī atteikšanās notikusi apsūdzētā un viņa izvēlēta aizstāvja attiecību ietvaros. Valstij ir jāiejaucas tikai tajos gadījumos, ja aizstāvības trūkumi ir acīmredzami vai ja uz to tiek vērsta uzmanība citā veidā (sk., piemēram, *Eiropas Cilvēktiesību tiesas 1989. gada 19. decembra sprieduma lietā „Kamasinski v. Austria”, iesnieguma Nr. [9783/82](#), 65. punktu*).

[10.3] Apsūdzētā aizstāvis Ē. Štālbergs pirms 2024. gada 23. oktobra apelācijas instances tiesas sēdes nosūtījis uz tiesu paziņojumu, informējot, ka uz tiesas sēdi neieradīsies, jo nav noslēgta vienošanās ar apsūdzēto /Persona A/ par viņa turpmāko aizstāvību krimināllietā Nr. 15890010917. Paziņojumā norādīts, ka apsūdzētais advokātu ir informējis par to, ka advokāts viņam šajā procesā vairs nav nepieciešams (*lietas 3. sējuma 4. lapa*).

[10.4] Iepazīstoties ar lietas materiāliem, Senāts konstatē, ka apsūdzētajam visā kriminālprocesa laikā līdz minētā paziņojuma sagatavošanai bija aizstāvis. Apelācijas instances tiesā lieta tika skatīta atkārtoti, līdz ar to secināms, ka apsūdzētajam bija zināma kārtība, kādā notiek krimināllietas iztiesāšana, tajā skaitā izprotams arī tiesību uz advokāta palīdzību saturs.

Pirmo reizi apelācijas instances tiesā lieta skatīta rakstveida procesā saskaņā ar Covid-19 infekcijas izplatība pārvaldības likuma 12. panta pirmo daļu. Turpmāk tiesas sēdēs apelācijas instances tiesā 2022. gada 19. oktobrī, 2023. gada 18. septembrī piedalījās apsūdzētā aizstāvis Ē. Štālbergs. No 2023. gada 28. jūnija tiesas sēdes protokola izriet, ka aizstāvis Ē. Štālbergs uz tiesas sēdi nebija ieradies, un lietas izskatīšana, ņemot vērā apsūdzēta aizstāvja Ē. Štālberga neierašanos uz tiesas sēdi, tika atlikta (*lietas 2. sējuma 187. lapa*).

Minētais liecina par to, ka apsūdzētais jau pirms tiesas sēdes, kurā tika fiksēta viņa atteikšanās no aizstāvja, bija informēts par tiesību uz aizstāvī saturu, kā arī informēts par sekām, ko izraisa atteikšanās no šīm tiesībām, līdz ar to viņš varēja sniegt informētu un apzinātu atteikšanos no tiesībām uz aizstāvī. Apsūdzētajam viņa pieredzes dēļ bija zināms arī, ka lietas izskatīšanu sakarā ar aizstāvja neierašanos ir iespējams atlikt.

Apelācijas instances tiesas 2024. gada 23. oktobra sēdes protokolam ir pievienots pielikums – paraksts par atteikšanos no aizstāvja (*lietas 3. sējuma 5. lapa*). Tiesas sēdē apsūdzētais norādījis, ka „tā vienojies ar advokātu, jo nelietderīgi braukt”, un uz tiesas jautājumiem, vai varēs sevi aizstāvēt pats, atbildējis apstiprinoši (*apelācijas instances tiesas 2024. gada 23. oktobra sēdes skaņu ieraksts, 00:01:55–00:03:00*). Parakstoties par atteikšanos no aizstāvja, apsūdzētais /Persona A/ ir apliecinājis, ka atteikšanās no aizstāvja ir labprātīga, notikusi pēc viņa paša iniciatīvas un nav saistīta ar materiālām problēmām.

[10.5] Aizstāvis Ē. Štālbergs kasācijas sūdzībā norādījis, ka apsūdzētais bija izteicis lūgumus par aizstāvja piedalīšanos tiesas sēdē, taču Senāts ziņas par šādiem lūgumiem lietas materiālos nekonstatē. Arī aizstāvis nav precizējis, kad un kādā veidā minētie lūgumi izteikti. Senāts nekonstatē, ka tiesa būtu ietekmējusi apsūdzētā lēmumu. No minētā secināms, ka zvērīnāta advokāta kasācijas sūdzībā ietvertie apgalvojumi neatbilst lietas materiāliem.

Turklāt Senāts konstatē, ka būtībā apsūdzētā lēmums par atteikšanos no advokāta netika pieņemts vai izteikts tiesas sēdē, bet tas notika ārpus tiesas sēdes, apsūdzētajam savstarpēji vienojoties ar advokātu. Tiesas sēdē apsūdzētais apstiprināja informāciju, kas sakarā ar advokāta nosūtīto paziņojumu jau bija tiesas rīcībā, ka apsūdzētais /Persona A/ turpmāk kriminālprocesā savu aizstāvību īstenošs pats.

[10.6] Izvērtējot iepriekš minēto, Senāts konstatē, ka lietā ir ievērotas Kriminālprocesa likuma 88. panta otrās daļas pirmā un otrā teikuma prasības, kurās, kā noskaidrots iepriekš šī lēmuma 8. un 9. punktā, ir ietvertas arī Eiropas Savienības tiesībās un starptautiskajās tiesībās izvirzītās prasības.

Senāts atzīst, ka apsūdzētais /Persona A/ īstenoja savas Krimināllikuma 88. pantā paredzētās tiesības atteikties no aizstāvja, un šī atteikšanās bija atbilstoša noteiktajam standartam – tā tika sniegta brīvprātīgi, bija apzināta un apsūdzētais bija informēts par tiesību uz advokāta palīdzību saturu un sekām, kādas izraisa atteikšanās no šo tiesību izmantošanas, proti, ka turpmāk savu aizstāvību viņš īstenošs pats. Apsūdzētā atteikšanās no aizstāvja ir fiksēta lietas materiālos, un apsūdzētais ir apliecinājis, ka tā ir labprātīga, pēc viņa iniciatīvas un nav saistīta ar materiālām problēmām. Līdz ar to kasācijas sūdzību arguments par to, ka apelācijas instances tiesas sēdē, izskatot lietu bez aizstāvja piedalīšanās, tika pārkāptas apsūdzētā tiesības uz aizstāvību, ir noraidāms.

[11] Tiesu prakses attīstīšanas nolūkā Senāts uzskata par nepieciešamu vērst tiesu uzmanību, ka Direktīvas 2013/48/ES 9. panta normas, lasot tās kopsakarā ar tās pašas direktīvas preambulas 39. apsvērumu, izpratnē „sniegta skaidra un pietiekama informācija par attiecīgo tiesību saturu un iespējamām sekām” prasa, lai tiesa (tiesnesis) situācijā, kad jāpieņem Kriminālprocesa likuma 88. pants, apsūdzētajam konspektīvi atkārtotu atteikšanās no aizstāvja sekas un turpmākās izmaiņas apsūdzētā tiesībās. Turklāt personai jāatgādina par iespēju atsaukt savu paziņojumu par atteikšanos no tās tiesībām uz aizstāvja palīdzību, pirms tiek veikta jebkāda izmeklēšanas darbība, kuras laikā, ņemot vērā šīs izmeklēšanas darbības intensitāti un svarīgumu, advokāta nepiedalīšanās var īpaši kaitēt attiecīgās personas interesēm un tiesībām, piemēram, nopratināšana, uzrādīšana atpazīšanai, konfrontācija (sk. *Eiropas Savienības Tiesas 2024. gada 14. maija sprieduma lietā „Stachev”, C-15/24 PPU*, [ECLI:EU:C:2024:399](#), 78. punktu).

[12] Senāts atzīst, ka pārējie kasatoru argumenti pauž pierādījumu atšķirīgu vērtējumu un subjektīvu nepiepriekšēju tiesas atzinumiem.

Senāts konstatē, ka, pretēji kasācijas sūdzībā norādītajam, apelācijas instances tiesa ir vērtējusi ne tikai ekspertīzes eksperta atzinuma un ekspertes liecības, bet arī liecinieku un paša apsūdzētā kriminālprocesā sniegtās liecības.

[12.1] Apelācijas instances tiesa ir konstatējusi, ka apsūdzētais procesuālo darbību veikšanas laikā cita kriminālprocesa ietvaros bija vēlējis uzdāvināt procesa virzītājam /Persona C/ tēju, norādot uz tās uzmundrinošo iedarbību. Vienlaikus apsūdzētais nav slēpis nodomu, ka šo tēju plāno importēt un tirgot Latvijā.

Procesa virzītāja pieņēma lēmumu par tējas izņemšanu un izņemtās tējas nosūtīšanu ekspertīzei. Tiesa atzina, ka ar eksperta atzinumā secināto un ekspertes /Persona B/ tiesas sēdē liecināto apstiprināts, ka ekspertīzei iesniegtā izžāvētā, sasmalcinātā, zaļas krāsas augu valsts izcelsmes masa, kas atradās 50 tējas maisiņiem līdzīgos iepakojumos, ir izžāvēta augu masa, kas satur kokaīnu.

Saskaņā ar likuma „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību” 2. pielikumu „Kritēriji nelikumīgā aprītē esošu narkotisko un psihotropo vielu un zāļu, kā arī vielu, kas var tikt izmantotas narkotiskās un psihotropās vielas nelikumīgai izgatavošanai (prekursori), iedalījuma apmēriem” 1 grams izžāvētā augu maisījuma, kas satur kokaīnu sastāda apmērus, līdz kuriem daudzumi atzīstami par nelieliem, bet sākot no 100 gramiem izžāvēts augu maisījums sastāda lielu apmēru.

[12.2] Nav nozīmes tam, kā kokaīns nokļuvis augu masā, būtiski, ka vielas saturs tajā ir konstatēts, jo likums atbildību par narkotisku vielu saturoša augu maisījuma neatļautu izgatavošanu, iegādāšanos, glabāšanu, pārvadāšanu vai pārsūtīšanu nenoteic atkarībā no tā, kādā veidā viela attiecīgajā augu maisījumā nonākusi.

[12.3] Nepelna ievēriību arī arguments par to, ka apsūdzībā norādītais tējas svars atšķiras no svara, kāds norādīts uz tējas iepakojuma.

Lietas materiālos un apsūdzībā norādīts svars 50,23 grami, un lietas izskatīšanas gaitā apsūdzētais un viņa aizstāvis līdz kasācijas sūdzības iesniegšanai nav pauduši iebildumus par to, ka ekspertīzē konstatētais svars par 5 gramiem atšķiras no svara, kas norādīts uz rūpnieciski ražota iepakojuma.

[12.4] Ir noraidāmi aizstāvja kasācijas sūdzības argumenti par ekspertīzes veikšanu un rezultātu neatbilstību, jo tam, vai viela ir konstatēta augu maisījumā vai augu materiālā, nav nozīmes.

Latviešu valodā vārds „materiāls” skaidrots kā viela, priekšmets, parādība dabā u. tml., kas noder izmantošanai noteiktā nolūkā (*vārdnīca „Tēzauris”, pieejams: <https://tezauris.lv/materiāls>*). Savukārt vārds „maisījums” skaidrots kā kopums, kas sastāv no samaisītām, sajauktām vielām vai sīkiem priekšmetiem. (*vārdnīca „Tēzauris”, pieejams: <https://tezauris.lv/maisijums>*). Materiāls var būt maisījuma sastāvs, bet būtībā šajā gadījumā minētie vārdi uztverami kā sinonīmi.

[12.5] Pretēji aizstāvja kasācijas sūdzībā norādītajam apsūdzētā darbības, labprātīgi atdodot tējas paciņu izņemšanas procedūras ietvaros, neatbilst Krimināllikuma 254. pantā paredzētajam pamatam personas atbrīvošanai no kriminālatbildības.

Krimināllikuma 254. pantā noteikts, ka persona tiek atbrīvota no kriminālatbildības par narkotisko un psihotropo vielu iegādāšanos, glabāšanu, pārvadāšanu un pārsūtīšanu, ja persona labprātīgi nodevusi minētās vielas vai tās saturošus izstrādājumus, kuru aprīte ir aizliegta vai ierobežota, vai labprātīgi paziņojusi par to iegādāšanos, glabāšanu, pārvadāšanu vai pārsūtīšanu, vai sniegusi vai organizējusi palīdzību citai personai šo vielu pārdošanas gadījumā, tādējādi novēršot vai mazinot tās dzīvības un veselības apdraudējumu.

No lietas materiāliem izriet, ka izskatāmajā gadījumā apsūdzētais tēju bija vēlējis uzdāvināt procesa virzītājam, kura pēc atteikšanās no šādas dāvanas pieņēma lēmumu par tējas izņemšanu, ko apliecina protokols par izņemšanas izdarīšanu (*lietas 1. sējuma 17.–18. lapa*).

Tiesību doktrīnā ir atzīts, ka narkotisko vielu, psihotropo vielu, jaunu psihoaktīvo vielu vai tās saturošu izstrādājumu nodošana tāpat kā paziņošana par neatļautām darbībām ar šīm vielām izdarāma līdz brīdim, kamēr tiesībsargājošajām institūcijām nav kļuvis zināms par personas neatļautajām darbībām ar šīm vielām (*Liholaja V. 254. panta komentārs. Grām.: Krimināllikuma komentāri. Trešā daļa (XVIII–XXV nodaļa). Trešais papildinātais izdevums. Krastiņš U., Liholaja V., Hamkova D. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2023, 457.–458. lpp.*).

Apsūdzētā labprātīga tējas paciņas atdošana fiksēta jau izņemšanas procedūras ietvaros, kad procesa virzītāja bija pieņēmusi lēmumu par minētās tējas izņemšanu. Apsūdzētā darbībām – mēģinājumam uzdāvināt tējas paciņu procesa virzītājam – bija no Krimināllikuma 254. pantā paredzētajām darbībām atšķirīgs mērķis, līdz ar to tiesa pamatoti apsūdzētā darbībās nav konstatējusi Krimināllikuma 254. panta pazīmes.

[12.6] Secināms, ka apelācijas instances tiesa ir izvērtējusi pierādījumus kopumā un savstarpējā sakarībā un pamatoti atzinusi, ka apsūdzētā /Persona A/ vainīgums Krimināllikuma 253.¹ panta pirmajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā ir pierādīts.

[13] Lemjot jautājumu par apsūdzētajam /Persona A/ nosakāmo soda veidu un mēru, apelācijas instances tiesa ir ņēmusi vērā Krimināllikuma 35. un 46. panta nosacījumus.

Tiesa ir izvērtējusi apsūdzētā iesniegtās ziņas par viņa veselības stāvokli un secinājusi, ka tās neliecina par to, ka apsūdzētajam kā personai, kurai noteikta invaliditāte, būtu nepieciešama īpaša aprūpe vai kopšana.

Secinot, ka nav ievērotas apsūdzētā tiesībās uz kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā, tiesa soda noteikšanā piemērojusi Krimināllikuma 49.¹ panta pirmās daļas 2. punkta nosacījumus.

[14] Ievērojot minēto apsvērumu kopumu, Senāts atzīst, ka Rīgas apgabaltiesas 2024. gada 23. oktobra spriedums atstājams negrozīts, bet apsūdzētā /Persona A/ un viņa aizstāvja Ē. Štālberga kasācijas sūdzības noraidāmas.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 585. pantu un 587. panta pirmās daļas 1. punktu, Senāts

nolēma

atstāt negrozītu Rīgas apgabaltiesas 2024. gada 23. oktobra spriedumu, bet apsūdzētā /Persona A/ un viņa aizstāvja zvērināta advokāta Ērika Štālberga kasācijas sūdzības noraidīt.

Lēmums nav pārsūdzams.

A. Uminskis A. Branta M. Leja